

МАНДРІВКА В СВІТІ ЦЬОМУ ГРІШНОГО ЙОАСАФА, ІГУМЕНА МГАРСЬКОГО

Йоасаф ГОРЛЕНКО (1705–1754), єпископ Білгородський, був автором кількох літературних творів: «Бран семи добродійностей з сімома гріхами в людині-мандрівцю», «Слово в неділю 25-у по зішестю Святого Духа, ... проповідане ... монастиря Мгарського, що під містом Лубнами, ігуменом Йоасафом Горленком в Москві» та «Мандрівка в світі цього грішного Йоасафа, ігумена Мгарського».

Із Полтавициною святителя пов'язували родинні корені, бо його дідом по матері був Данило Апостол, Миргородський полковник, а згодом – гетьман України. Архипастирське служіння св. Йоасафа розпочалося в Мгарському Лубенському монастирі, де він ніс послух намісника, а згодом – архимандрита у 1737–1745 роках. Після зарахування Йоасафа Горленка 1911 року до лику святих у монастирі створився культ його ушанування: ім'я святителя згадується в реєстрі ігуменів Мгарського літопису, а ікона з його зображенням перебуває в Спасо-Преображенському соборі цієї обителі.

Основою твору «Мандрівка в світі цього грішного Йоасафа, ігумена Мгарського», відомого ще й під назвою «Автобіографія», є спогади Йоасафа Горленка переважно про Мгарський період його життя, який менше відомий, ніж наступний, що пов'язаний зі служінням у Білгородській єпархії. Написана власноручно св. Йоасафом невдовзі по від'їзді з Мгарського монастиря «Мандрівка...» стала конструктивним елементом «Життя Йоасафа Горленка» авторства Іллі Квітки. Твір є чудовим зразком барокової мемуарної прози, і переклад наблизить його до сучасного поціновувача давньої літератури.

Народився, за розповіддю своїх батьків, року 1705, місяця вересня, 8 дня, названий при святому хрещенні Якимом.

Року 1716 забажав чернецтва, захотів стати ченцем 1721 року і те бажання в собі зберігав аж до року 1723. Того ж року оголосив батькам моїм, разом із тим просячи благословення на виконання намірів. Року 1725, а від народження мого 20-го, місяця жовтня, 27 дня, прийняв рясофор від усечесного отця ієромонаха Федора в Києво-Межигірському монастирі в печері, в храмі святих богоносних отців Онуфрія і Петра Афонського, і наречений в іноцтві Лларіоном.

Року 1727 прийняв мантию від преподобнішого отця Лларіона Левицького, ректора та ігумена Києво-Братського; в тому монастирі Братському листопада 21 дня перейменований, названий Йоасафом.

Року 1728 рукопокладений в диякони преосвященним Варлаамом Вонатовичем, архієпископом Київським, січня 6 дня у великій братській церкві святих Богоявлень.

Року 1729, місяця серпня останніх чисел, призначений в училища київські учителем і, пробувши три роки, потрудився в тому послуші.

Року 1732, у неділю сьому після Пасхи святих отців, що сталася в травні 21 дня, при викладанні школи синтаксису дедукував привітальний діалог

зі сходженням на престол Київської єпархії преосвященному Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському.

Року 1734, вересня 13 дня, призначений екзаменатором Київської архієпископії преосвященнішим Рафаїлом Заборовським, архієпископом Київським; того ж року від його преосвященства рукопокладений у священники в Києво-Михайлівському монастирі у великій церкві 8-го листопада. Переведений з братства на кафедру святої Софії для служіння того ж року 23-го листопада.

Року 1735, 10 січня, призначений членом духовної консисторії.

Року 1737, 24 червня, висвячений на ігумена; хоч було особливе моє небажання, відданий на Божий розсуд і беззаперечну волю архіпастиря в монастир Спасо-Преображенський Мгарський, що знаходиться під Лубнами.

Виїхав з Києва того ж 28 червня, в монастир же свій приїхав 7-го липня.

16 серпня дуже захворів, з тією хворобою боровся аж до січня місяця 1738 року і вже відчував свій кінець, але Божою караючою милістю іще здоров'ям обдарований, одначе не міцним, і завжди слабую, і відтоді, за Божою волею, що мене зміцнює, поступово до кінця наближаюся цією многопечальною стежею мого життя.

Року 1740, від 27 вересня, ще захворів і хворував у життєвому відчаї до лютого середніх чисел, але милостивий Бог ще дав можливість жити у хвалі своїй святій. Під час хвороби в жовтні з 26 проти 27 привидівся такий сон: бачив святителя Христового Афанасія, що у Мгарі, який ходив поблизу своєї раки (труни) в архієрейському облаченні і якого я проводив під руку. Потім він повертався до раки і знову лягав, і коли я, грішний, його поклав і накрив, то почав ці слова до нього говорити: «Святіший патріарше! Я бажаю, щоб Ваша святість визнали цей день святковим і про те сповістили преосвященному Рафаїлу» (бо то було правдою), – і на те святіший відповідав: «А що таке?». Я відмовляв: «Сказав преосвященний, що не можна, бо треба писати про те в синод і засвідчити його чуда». То святитель сказав: «О так, бувають тут із Москви», – і замовк. А потім я продовжив говорити: «Святіший патріарше, настанови мене в житті моїм», – то він сказав: «А я вже раз настановив», – а потім одразу після цих слів, прихильно поставившись до мого прохання, промовив: «Вдруге настановити? Добре, добре», – і потім, поклавши на грішну мою голову святі руки свої, сказав ці слова: «Хай благословить тебе Господь від Сіона, що живе в Єрусалимі». І цим скінчилося видіння.

Року 1741 у місяці березні (дня через лінь і зайнятість не відзначив), незадовго до неділі Хрестопоклонної, привиділося, коли я задрімав: у той день, коли повинна бути панахида у співслужінні з преосвященним Рафаїлом в святій церкві Софії Київській, і там за звичаєм обкаджував я церкву з якимось дияконом, що йшов попереду, якого я ніби знаю, і ніби не знаю, але радше не знаю. І коли ми увійшли до святого вітваря, він загубив свічку, з якою ходив, то я йому докоряв, кажучи: «Який же ти дурень! Свічку з рук випустив», а потім свічка там же знайшлася поблизу жертovníка у вітварі й, кадячи, я сказав: «Свічка тут, а ти шукаєш свічку!». При тому кадінні горнього місця, коли підійшов я до правого боку, явився святий Афанасій, що у Мгарі в раці лежить, і коли я покадив святі його мощі з великим жахом, то він простер свою руку і взяв мене міцно за руку, а я почав говорити: «Святій патріарше! Моли Бога за мене, грішного, щоб не відкинув мене Господь». Тоді він взяв свою бороду, підніс її на обличчя, а потім поклав на груди і, неначе погладжуючи її, говорив, приказуючи: «Отець відкине, відкине», а потім сказав ці слова: «Як любить мене Отець, так любить тебе Син», – і після цього я прокинувся від видіння.

Того ж року, серпня 24 дня, в Ніжині коні розносили ногу й розбили так боляче, що від зазначеного числа до 8 листопада не вставав з постелі.

Року 1742, 10 вересня, виїхав до Москви для збору милостині на погорілий монастир і занепаду кам'яну церкву. В тій дорозі вересня ... дня під містом Тулою на ночівлі бачив такий сон: приви-

ділося, що в кафедральній київській церкві святої Софії служив панахиду з преосвященним Рафаїлом, архієпископом Київським (ще тоді не був митрополитом), не знаю, за кого; праворуч же стояв Яків, духівник кафедральний (уже тоді померлий), а ліворуч – я; і коли довелось робити виголос: «Як Ти єси воскресіння», – то архієрей, повернувшись до духовного отця Якова, почав говорити: «Кажіть ви виголос, ви старший брат цієї обителі», – а потім, обернувшись до мене, сказав: «Будеш архімандритом», – і при цих словах розпочав накладати на мої перса хрест, зроблений із червоного каменя, а я (з) невимовною радістю і замилюванням цілував архієрейські руки, а духівник тим часом робив виголос, – і так припинилося видіння.

Року 1744, серпня 16 дня, повернувся з Москви з милостинею і того ж місяця виїхав до Києва до преосвященного. При моєму перебуванні тоді в Києві за іменним указом її величності Єлизавети Петрівни, імператриці всеросійської, даним словесно в таборі при Дніпрі преосвященному митрополиту Рафаїлу, висвячений на архімандрита 14 вересня у Мгарському монастирі. Приїхав з Києва 26 дня того ж таки вересня і з великою радістю прийнятий братією.

Того ж 1744 року, 4-го листопада, рано одержав наказ зі Святішого синоду їхати до Москви з якоїсь доброї нагоди. Після того в обопільному плачі і слізному жалю попрощався з братією; виїхав із монастиря того ж дня, 29 листопада, спершу до Києва – для подяки преосвященному за монастир, і, коли подякував, із великим жалем був відпущений та на знак архієрейського благословення обдарований чималою бурштиною вервицею; а потім з Києва відїхав до Москви 12-го грудня.

Року 1745, 29 січня, одержав резолюцію прийняти правління в Свято-Троїцькій лаврі, а самому їхати до Санкт-Петербурга.

1-го числа лютого приїхав до лаври і прийняв правління.

5-го виїхав до Москви; 7-го з Москви попрямував до Петербурга.

19-го приїхав до Санкт-Петербурга.

24 представлений її величності.

8 березня виїхав із Санкт-Петербурга.

23-го приїхав до лаври і розпочав жити з Богом у послуші намісницькому.

Року 1746, 4 дня квітня, впав на ноги і аж до останніх днів травня не вставав з ложа.

Кінець власноручних записів.

Переклад здійснено за виданням: Записки Іоасафа Горленко, єпископа Българодскаго, и старинныя замѣтки о родѣ Горленковъ. Сообщилъ В. Л. Горленко // Чтенія въ историческом обществѣ Нестора лѣтописца; ред. Владимирский-Будановъ М. Ф., Дашкевич Н. П. – К.: Типография императорскаго университета св. Владимира, 1892. – Кн. 6. – С. 98–102.

Переклала Лариса Литвин